

Nesthulp voor Futen (*Podiceps cristatus*)

Egon M. Kraak

Foto's van de schrijver.

De Fuut is de afgelopen twintig jaar zeer in aantal toegenomen. Vooral de vogelaars die al wat langer het veld intrekken, zullen zich de Fuut nog als een bijzondere vogel kunnen herinneren, voornamelijk aanwezig in uitgestrekte en lastig toegankelijke watergebieden. Dit in tegenstelling tot de huidige situatie waarin deze vogels de aanwezigheid van de mens in het geheel niet meer schuwen. De ontwikkeling in Amsterdam (Kraak 1984) is daarvan een voorbeeld. Op het ogenblik is het zelfs zo dat Futen in hun aantallen beperkt worden door gebrek aan of vernietiging van natuurlijke nestplaatsen, met een zwaartepunt in het (sub-)stedelijke gebied.

Deze situatie doet zich niet alleen in ons land voor. Schücking (1977) constateerde dat op een reeks stuwweren in Nordrhein-Westfalen (West-Duitsland) — waar de Fuut een zeldzame broedvogel is — een aantal futenparen wel een territorium afbakende, doch dat succesvol nestelen vrijwel onmogelijk was, zowel door gebrek aan bruikbare nestplaatsen als door het sterk wisselende waterpeil. Daar werd door natuurbeschermers op ingespeeld door op door de Futen kenbaar gemaakte voorkeursplaatsen takkenvloten als nestplaats aan te bieden. De Futen bleken de vloten te accepteren en zelfs optimaal te functioneren. Naar verluidt heeft men zulk een experiment in Engeland ook wel eens uitgevoerd (Reade & Hosking 1974). Conrad (1982) beveelt deze methode in het praktische natuurbeschermingsprogramma dan ook aan, ondanks dat de vogels op de Duitse stuwweren ten opzichte van activiteiten van de mens heel wat minder tolerant lijken te zijn dan in onze dicht bevolkte randstad.

Amsterdam

In Amsterdam maakt de Fuut al jaren gebruik van overeenkomstige, niet natuurlijke nestplaatsen. Zij het dan dat die oorspronkelijk niet met opzet werden aangeboden.

In 1976, toen de Fuut al duidelijk de stad begon binnen te trekken, werd een nest gevonden in een jachthaven aan de Amstel. Het viel op aangezien het gebouwd was op een te wa-

ter geraakte kerstboom. Als nestmateriaal was buiten de gebruikelijke plantaardige spullen een grote hoeveelheid plastic en ander afval verwerkt. Futennesten van het 'oude kerstboomtype' zijn sindsdien regelmatig aangetroffen (figuur 1).

Een speciaal geval vormt een nest op een idyllisch lijkend plekje in de vijver achter de Hortus Botanicus van de Universiteit van

Figuur 1. Nest van het 'oude kerstboomtype'.

Figuur 2. Bamboestokken verankeren dit nest en verhinderen dat het door stroming afdrijft.

Amsterdam (figuur 2). Een vogelliefhebber uit de buurt steekt het nest al jaren met lange bamboestokken in de bodem vast. Zonder deze maatregel zou het nest door de vaak sterke stroming, die plaatselijk ontstaat door het spuien van de sluizen, zeker losslaan en wegdrijven.

Nesten op diepliggende vlotten komen vaker voor. Bedoeld als hulpmiddel bij het onderhoud van woonschepen, liggen deze vlotten in de praktijk zowat het hele jaar buiten gebruik naast en tussen de schuiten. Dit heeft tot gevolg dat een aantal bootbewoners van de activiteiten van een futenpaar kunnen ge-

Figuur 3. Van achter het raam kan dit futenpaar op gerieflijke wijze geobserveerd worden.

Figuur 4. Tot de man-met-de-zaag kwam, nestelden Waterhoen, Meerkoet en drie futenparen op de in het water hangende takken van deze bomen.

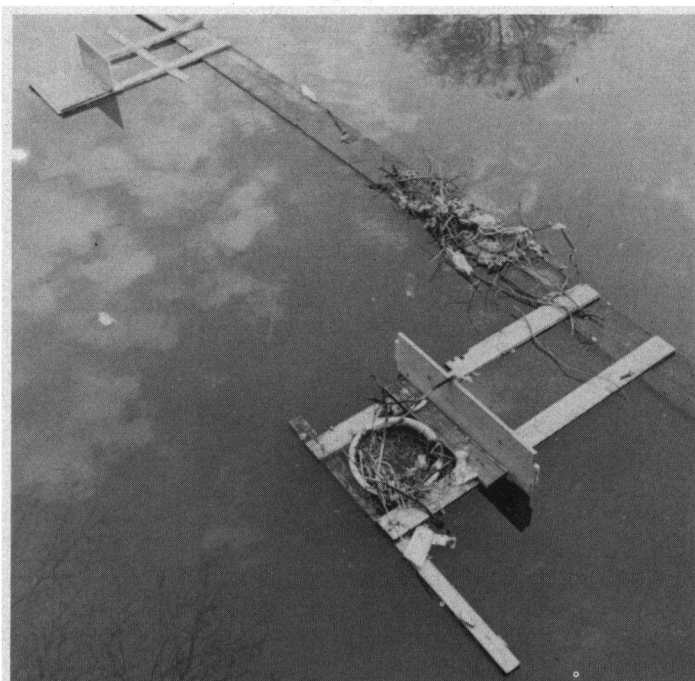
nieten (figuur 3). Indien een futenpaar zich op deze wijze toevallig heeft gevestigd, zorgen de bootbewoners meestal voor een passende nestplaats in volgende jaren.

Een stap verder gaat het doelbewust aanbieden van nestvloten. Naarmate het aantal broedparen in de stad toenam en meer plaatselijke bekendheid kreeg, zijn enkele Amsterdammers op het idee gekomen om zo een

paartje vogels voor het raam tot nestelen te verleiden. En met succes.

Nestvloten

Binnen stedelijke gebieden worden al dan niet onder het mom van bezuinigingen veel bomen en struiken met in het water hangende takken gerooid of gesnoeid (figuur 4). Waarschijnlijk is men zich er niet van bewust

Figuur 5. Nestvloten in experimenteel stadium met een futenest in aanbouw op de hoofdplank. De verticale schotten worden door de vogels niet gewaardeerd.

dat deze door verschillende vogelsoorten, waaronder de Fuut, als ankerplaats voor de nesten gebruikt worden. Op plaatsen die zich daartoe lenen zou een uitbreiding van het aantal nestvlotjes het tekort aan groenvoorzieningen langs de waterkant enigszins kunnen compenseren. Hetgeen een beleid gericht op meer groen, zoals bedoeld in CRM / (1982), niet minder wenselijk maakt.

Hoewel de praktijk leert dat bij willekeurig aanbieden van vlotten de kans op succes duidelijk aanwezig is, zal deze kans (in oplopen-de mate) groter zijn:

- 1) daar waar in het voorjaar Futen paarsge-
wijs aanwezig zijn, doch een nestlocatie
lijkt te ontbreken.
- 2) in de omgeving van waar in vorig(e) sei-
zoen(en) een broedpaar succesvol was,
maar waar dat paar de enige nestlocatie
bezet houdt. Plaats het vlot dan op 50 à
100 meter van het traditionele nest
- 3) indien een nestplaats verdwenen is zon-
der dat een alternatieve mogelijkheid voor
de vogels aanwezig is
- 4) wanneer een futenpaar nestbouwpogin-
gen doet, maar succes onwaarschijnlijk
is.

Nestvlotten kunnen het hele seizoen worden aangeboden. Het is niet zo dat dit maanden van tevoren moet geschieden.

Een bouwbeschrijving, zoals gebruikelijk bij nestkasten, is in dit geval overbodig. De vlot-

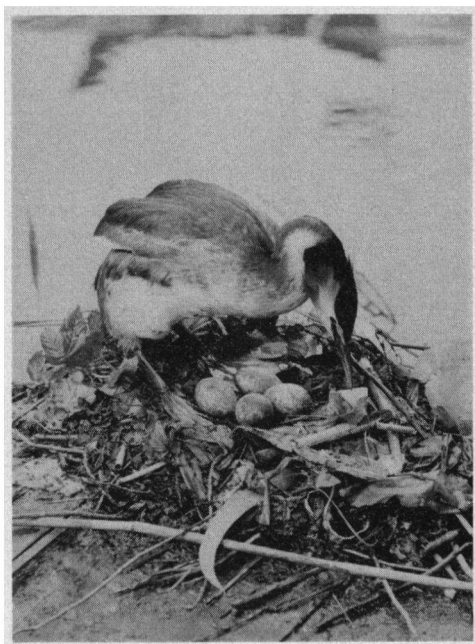
ten, zoals beschreven door Schücking (1977), zijn maar liefst 1,5 m² groot en samengesteld uit duimdikke takken, kruiselings gevlochten. Deze vrij grove takkenvlotten worden via een nylon touw met een steen op de bodem veranker-
kerd, waarbij voldoende rekening moet wor-
den gehouden met het wisselende waterpeil. Flegg & Glue (1971) beschrijven hoe met een paar lege olievaten complete kunstmatige ei-
landen drijvende kunnen worden gehouden. In Amsterdam is gebleken dat Futen veel ver-
schillende materialen als ondergrond voor hun nest accepteren. Mits aan de volgende algemeen geldende voorwaarden wordt vol-
daan kan er met uiterst simpele middelen worden volstaan:

- 1) het vlot moet vanuit het water makkelijk
toegankelijk zijn voor de vogels
- 2) het vlot moet een nest plus twee vogels,
maximaal acht à tien kilogram, kunnen
dragen.

De figuren 5 en 6 kunnen een idee geven van de mogelijkheden. De geleideplanken hou-
den de vrij kleine vlotjes in balans, geven ex-
tra drijfvermogen en bieden het voordeel dat wegspoelen van het nest door golfslag kan worden voorkomen door de vlotten tussen de
hoofdplank en de oever te positioneren. De opstaande randen, zoals te zien is in figuur 5,
zijn niet nodig en mogelijk zelfs nadelig om-
dat ze de toegankelijkheid en het uitzicht voor de vogels belemmeren. Door het gewicht van

Figuur 6. Succes...

Figuur 7. Een voltallig legsel...

het nest verdwijnt een dergelijk vlotje ietwat onder water zodat het voor de vogels makkelijk te bestijgen is en te vergelijken is met een natuurlijke nestsituatie.

Waarnemingen uit West-Duitsland wijzen erop dat de vogels sneller reageren als er reeds wat nestmateriaal is aangebracht. In Amsterdam is dit nog niet bevestigd.

Besluit

Indien aan de praktische voorwaarden ten opzichte van de Futen wordt voldaan, kunt u uw vlotten dus net zo in elkaar zetten als u mooi of juist vindt. U kunt natuurlijk ook wilgetwijgen (*Salix spec.*) langs de waterkant planten. En voor het één hoeft u het ander niet te laten. Bedenk echter, dat het minstens vijf jaar duurt eer de wilgjes voldoende zijn uitgegroeid om als nestplaats te fungeren. Daarbij zult u moeten blijven letten op de ambtenaar-met-de-zaag. Een vlot is onkwetsbaar in de zin dat het binnen een uur kan worden vervangen.

Indien u zich geroepen voelt tot deze vooralsnog ongebruikelijke vorm van nesthulp, zou de schrijver dezes graag van de resultaten (ook negatieve) op de hoogte worden gehouden.

■ Egon M. Kraak, Van Spilbergenstraat 135 b.g., 1057 RD Amsterdam.

LITERATUUR:

Conrad, B. (1982): Artenhilfsprogramm Haubentaucher. Landesanstalt für Ökologie, Landschaftsentwicklung und Forstplanung Nordrhein-Westfalen. Recklinghausen.

CRM Ministerie van (1982): Natuur in de stedelijke omgeving. Rijswijk (Z.-H.).

Flegg, J.J.M. & D.E. Glue (1974): Nestboxes. BTD, Tring.

Hendriksma, Jan T. (1986): de fuut: *podiceps domesticus*? *Twirre* 8 (4) : 9-15.

Kraak, E.M. (1984): Reproductie-capaciteit van de Fuut, *Podiceps cristatus*, in de grote stad. *Vogeljaar* 32 : 57-61.

Reade, W. & E. Hosking (1974): Nesting birds. Blandford Press. London.

Schücking, A. (1977): Bemerkenswerte Bruterfolge des Haubentauchers (*Podiceps cristatus*) mit künstlichen Nesthilfen. *Die Vogelwelt* 97 : 21-25.

Taapken, Jaap (1985): Amsterdam bevalt schuwe fuut wel. *De Courant Nieuws van den Dag* zaterdag 26 oktober 1985, blad S17.

Studiedag 'Toekomst veenweidegebied'

Op vrijdag 7 maart 1986 organiseert te Alphen aan de Rijn de Zuidhollandse natuurbescherming (Consulentschap Natuur, Milieu en Faunabeheer in de provincie Zuid-Holland, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, Stichting 'Het Zuidhollands Landschap' en Stichting Centrum Milieubeheer Zuid-Holland) een studiedag 'De toekomst van het veenweidegebied'. Aanvang in het Vogelparkrestaurant 'Avifauna' 10.15 uur, sluiting 16.15 uur.

Men kan zich voor de studiedag aanmelden door storting van f 30,— (inclusief lunch) of f 15,— (exclusief lunch) op giro 32 391 ten name van 'Natuurmonumenten', 's-Graveland, onder vermelding van 'studiedag veenweidegebied'.

Bij de afdeling Voorlichting van Natuurmonumenten (Noordereind 60, 1243 JJ 's-Graveland, 035 — 620 004) kan nadere informatie worden verkregen.

Nieuwe film over de Oostvaardersplassen

Op maandag 10 maart 1986 wordt om circa 21.30 uur door de televisie via Nederland 2 (KRO) een film over de Oostvaardersplassen uitgezonden. 'De Oostvaardersplassen... mensenwerk' is een film van Maurice Nijsten en Jo Erkens in de serie 'Natuur in eigen land' en wordt de 36ste televisie-documentaire over de natuur die door deze natuurcinemaasten is gemaakt. De duur van de film is ongeveer 45 minuten.

Deze natuurfilm moet niet worden verward met de film over de Oostvaardersplassen van Will H. van Schieveen, die reeds enkele onderscheidingen kreeg toebedeeld (zie ook 'Het Vogeljaar' 32(5): 266, 33(1) : 42, 33(2) : 88, 33(4) : 167).